

hat lesz az) – ezért ezek a mesék költőiek (hiszen senki sem tud kibújni a bőrből). Be is bizonyítom, *mer'* ezt írta, *azér'*: „volt egyszer hol nem volt egy mátyáskirályszobor / éjjel amikor te alszol / ez a mátyáskirályszobor klonc klonc megindult így né / bement egy ilyen világoskék kockába né / de még az ajtó is világoskék volt meg a plafon / há' ott láttya hogy ottan ül mégegy egyforma mátyáskirályszobor” (*Ikernyuszi meséje Testvéreinek*).

Bizony, ez a Cselényi Béla Vadászíró nagy huncut. Sokat szeretne elmondani és láttatni a meséivel a Nyuszikról és a barátaikról (*Országügyek, Ösvényleírás, Állatkák politizálnak, Satnya Nyuszi a Rádióban étkezik*). Például *A nyuszik kedvenc szénészéről*, Bugry Bandy Bácsiról, aki megfogta a bársonyfészkés Igazgató Bácsi csikos selyem nyakkendőjét és azt énekelte: „Leköpöm a leköpöm

a nyakkendődet / Hajmási Péter Pityke Pál!”

Hát igen, Satnya Nyuszi lassacskán felnő ezekben a történetekben; kicsi *Nyusz*ból nagy lesz (utazik meg disszidálgat Ausztráliába), s bár nem érti még teljesen a világot, azért csak elboldogul, hiszen ott vannak neki a Szülei, a Nyuszi Testvérek, no meg természetesen a szomszédok és Mókus Keresztapa, egyszóval az egész Világ egy ilyen kicsi, Satnya Nyuszi számára. Cselényi Béla könyvét egy másik Vadász, Orbán Gergely színes illusztrációi díszítik, így azt is meg láthatod, hogyan néznek ki ezek a Nyuszik, és akár össze is hasonlíthatod magad velük, *mer'* „Teli vagy ugri-bugri tapsifülekkel”, *azér'*.

SZÉKELY GYÖNGYVÉR

(*Noran Kiadó, Budapest, 2004, 94 oldal 1600 Ft*)

Kultúra

POLGÁR ANIKÓ:

Catullus noster

A magyar fordítástörténet zsinórmértékéül eddig Rába György *A szép hűtlenek* című tanulmánykötete szol-

gált – bízunk benne, hogy ehhez hasonló jelentőségű lesz Polgár Anikó a magyar műfordítás-irodalom legújabb paradigmaváltását is bemutató *Catullus nostere*. Polgár Anikó a magyar műfordítás-történetet a hástörténet keretein belül vizsgálja:

időrendben tekinti át a 20. századi magyar irodalom Catullus-olvasatait.

Vizsgálódásait a szerző csak a 20. századi magyar irodalomra terjesztette ki, ami bizonyos szempontból érthető, hiszen a Catullus-olvasástörténet jelentősége – noha a költő Janus Pannonius óta jelen van a magyar irodalomban – csak a századfordulótól meghatározó. Polgár Anikó négyfajta műfordítói paradigmát különböztet meg, amelyekhez négy különböző alakzatot társít. A vizsgálódás időbeli keretei miatt azonban nem derül ki, hogy a szerző által megrajzolt négyféle fordítói eljárásnak – a wilamowitzi elveken alapuló, a nyugatos, a filológus és az intertextuális paradigmának – milyen 18–19. századi előzményei vannak. Feltételezzük, hogy sem a Csengeri-fordításokhoz társított *domesztikáció*, sem a „szép hűtlenekhez”, a nyugatos fordítókhoz kapcsolt *integráció* alakzata nem teljesen előzménytelen a magyar irodalomban. Ezekről lényegileg különbözik a filológus-paradigma, amely a célszöveggel szemben a forrásszöveg elsőbbségét hangsúlyozza. De tudnunk kell, hogy a Polgár Anikó által élesen megkülönböztetett paradigmák ennyire vegytisztán csak a fordítás-metaforákban vannak jelen.

Catullus csupán ürügy a szerző számára: a Catullus-fordítások, -variációk, -átköltések a különféle műfordítói (és költői) eljárásokat, a ma-

gyar irodalom olvasásmódjait szemléltetik. A szerző rendszerező igénye nem társul semmiféle *előíró* igényvel: nem rangsorol, nem nevez egyetlen fordítói eljárást sem üdvöztetőnek vagy egyedül helyesnek, mindig a fordítás szövegteremtő jellegéből indul ki. A Polgár Anikó által választott módszerek nagyon is inspiratívnak bizonyulnak az egyes Catullus-olvasatok, a fordítói változások vagy akár a 20. századi irodalomban megjelenő „catullusiság” felfejtése során. Külön kiemelném a „hódító” (azaz nyugatos) költő-fordítók, Babits és Szabó Lőrinc elemzésének mélységét.

A legizgalmasabb az *intertextuálisnak* nevezett fordítói paradigma vizsgálata; itt kap helyet Rákos Sándor, Géher István, Kovács András Ferenc (KAF) Catullus-olvasatának elemzése. Vajon az *applikációt* (a fenti „Catullus-olvasókra” jellemzőnek tartott alakzatot) tényleg csak a nyugatos integráció radikális formájának tekinthetjük-e? Az intertextuális műfordítói paradigma már nem előíró jellegű. Itt a fordítás-értelmezés vállaltan túllép az eredeti-fordítás viszonyon: az applikáció nem más, mint több világirodalmi korszakot egybeolvasztó intertextuális játék. A szerző és a szöveg között eleve ironikus viszony áll fenn, a fordítók-applikátorok a jelzéseket rögzíthetetlennek tekintik. A magyar műfordítói hagyományt „kifosztó” KAF-nál már nem is a Catullus-szövegek

újrírásával, hanem tudatosan újra-teremtett „pretextusokkal” találkozunk.

Mi az elméletileg is megragadható különbség a Catullust a Petőfi-költészet álarcában megszólaltató Csengeri-, a Géher-féle, Aranyt, Shakespeare-t is tudatosan felidéző szövegkörhinta vagy az egész magyar műfordító-hagyományt parodizáló KAF között? Vajon mi értelme van a szigorú korszakolásoknak, a paradigmák éles elkülönítésének? E világosan felépített hatástörténeti monográfiának a legnagyobb érdeme, hogy a most kibontakozó műfordító „irányt” akarja behatárolni, ennek megértéséhez/kritikájához próbál elméleti hátteret, újfajta beszédmódot találni. A minden korábbi műfordító-hagyományt átstrukturáló új magyar műfordító-paradigma szolgálhat legfontosabb ürügyül (és majdani igazolásul) ennek a száz év Catullus-olvasatait felölelő kötetnek.

BÁNKI ÉVA

(*Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 2003, 296 oldal, 1990 Ft*)

Csoóri Sándor:

Elveszett utak

Vitathatatlanul az elmúlt évtizedek egyik meghatározó esszéistája Csoó-

ri Sándor, aki a Nap Kiadó *Magyar Esszék* című sorozatában megjelent kötetében az utóbbi évek írásait gyűjtötte egybe. Ennek a rangos és megjelenésében is igényes sorozatnak méltó darabja Csoóri kötete, amely nemcsak esszét, hanem publicisztikákat, alkalmi szövegeket, sőt interjúkat is tartalmaz. A tematikus blokkokba rendezett írások stílusa, Csoóri egyszerre patinás és mégis minden ízében mai nyelvhasználata még a túlon túl napi, első-sorban politikai témájú szövegeit is élvezetes olvasmánnyá teszi. Csoóri az az író, aki tud írni (ezen a megjegyzésen ne tessék meglepődni, ez ma egyáltalán nem általános elvárás az írókkal szemben), s akinek írói hivatástudatával, az irodalom, az írók feladatáról vallott nézeteivel összhangban van az anyanyelv feltétel nélküli szeretetéből fakadó, a magyar irodalom legszebb hagyományaihoz köthető költői képalkotás a prózai szövegekben is következetes s egyúttal természetes, az olvasót magával ragadó használata.

A könyvet olvasva talán csak a negyvenévesnél fiatalabb olvasóknak lesz hiányérzete. Azt ők is megértik, hogy az évek múlását érző Csoóri egyre „hangosabban hallja maga mögött a fejszecsapásokat”, s hogy egyre többször és egyre hosszabban időz el régi korok elmosódó képeivel, elvesztett szeretteivel, barátaival, s legfőképpen az elveszített vagy éppen elvett értékekkel, erkölccsel. „Ef-